

Josep Murgades, *Escrits sobre el Noucentisme*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2022, 537 pp.

Xavier FERRÉ TRILL
Universitat Rovira i Virgili

El volum miscel·lani format per vint-i-cinc treballs de Josep Murgades entorn del moviment noucentista ha estat una decisió encertada. Les recerques que s’hi apleguen contribueixen a pensar històricament el noucentisme.

Murgades hi fixa una definició global de noucentisme fonamentada en el marc històric en què el moviment cultural s’origina i desenvolupa. La de l’autor no és una concepció estrictament literària, ans recolza en unes idees, una classe dominant i un objectiu polític. Del plantejament podem deduir que el noucentisme és, per definició, polític, i que és el programa d’acció política el que condiciona una manera de pensar literàriament. El plantejament de l’autor, contingut en els dos primers apartats de l’obra, clarifica la relació entre un sistema d’idees i una pràctica literària (tercer bloc de l’obra). Es tracta d’una anàlisi integradora entre els camps polític, civil i literari a fi de copsar els avenços i les limitacions d’un projecte materialitzat durant disset anys –entre 1906 i 1923, o el procés de la seva liquidació (p. 492).

L’autor presenta una ideologia definida per vectors teòrics assumits per una burgesia dirigent i una classe mitjana com a vehicle de transmissió, un partit (constel·lació orgànica i sociabilista de la Lliga Regionalista) i un programa reformista amb mentalitat estatista (La Mancomunitat). Prat de la Riba, doncs, com a intel·lectual orgànic i Eugeni d’Ors com a “verbalitzador” –expressió de Murgades–, propagador, d’un món de vida (Noucentisme). Ors no representa la totalitat d’un moviment d’acció politicocultural. L’autor, en conseqüència, no desvincula el “Noucentisme institucional” del literari (collita de Josep Pla, oportunament recuperada per l’autor) ans hi estableix l’adient correspondència.

Tot plegat té interès per dues raons. Primerament, la primera part de l’estudi mostra la capacitat d’anàlisi del materialisme històric, que cal no confondre amb el marxisme de manual. Les idees contenen materialitat i en projecten “món” autònom (no independent) que informen la praxi política. Per aquest motiu, l’autor –a prop de Gramsci– incideix en el

llenguatge com a mecanisme ideològic que legitima les regles del joc de poder.

Segonament, i com a derivació del punt suara esmentat, la metodologia emprada per Murgades dóna joc per a concebre el Noucentisme com una ideologia els principis de la qual regulen l'anàlisi de la realitat social amb la finalitat d'assolir un consens majoritari – hegemònic. Una hegemonia que no crec que fos contemplada en el pla de treball dels modernistes. O, almenys, no se'n plantejaven l'abast com ho féu la Lliga (i Cambó). Murgades supera, en conseqüència, concepcions simplistes que arriben a equiparar els noucentistes amb posicionaments reaccionaris. *Assaig de revisió del Noucentisme* –influït per Althusser i el concepte “aparell ideològic de l'estat”– enfoca una metodologia d'anàlisi del moviment pràctic que possibilita d'entendre com funcionava, com a aparell ideològic, el Noucentisme.

Comptat i debatut: recercar, fugir de tòpics i judicis de valor fàcils a fi d'abordar un temps cultural i polític són propòsits d'entrada d'*Escrits sobre el Noucentisme*. Un esforç que no obvia posicionaments de l'estudiós davant algunes situacions que permeten una projecció en el temps de trets, actituds i preses de decisió de què encara sembla que vivim (i.e., la codificació fabriana; no tant, però, de la capacitat de planificació cultural de la Mancomunitat).

El Noucentisme assoleix la preponderància quan el gros de la burgesia opta per unificar estratègia econòmica i estratègia política a fi d'assolir la relació entre nació cultural i nació política. Existí una tradició anterior –Renaixença (primera conscienciació etnolingüística) i Modernisme (transformació cultural)– que posà les bases de fer país. Calia, però una política integral ordenadora i articuladora –irradiació de l'obra noucentista a viles amb una dinàmica econòmica i cultural consolidada (exemplificades per Murgades pel que fa al cas reusenc).

Tot i comptar amb l'experiència primera de la Unió Catalanista, que venia a unir renaixentistes i modernistes, la Lliga (tot i que era filla d'ideals) culminava la “primera etapa” del moviment polític articulat per la nacionalització.

Calia una narrativa que donés sentit a l'acció cultural que havia de legitimar un discurs d'acció política i la seva obra (La Mancomunitat). La literatura era la via, car era susceptible de fixar un mercat lector que fos seduït per un sistema d'idees que podien amarar en amplis sectors socials. Per aquest motiu, per bé que la direcció política noucentista recaigués en quadres professionals i quadres burgesos industrials i agraris (com és palès en el cas de Tàrraga, estudiat per Joaquim Capdevila), recolzava en l'espai mesocràtic a l'origen de la societat industrialitzada on la cultura emergia

com a 'producte' de consum. Món material (interessos de classe) rimava amb món ideal (llenguatge, codi analític), objectiu que el fil conductor de les recerques aportades per Josep Murgades. D'on la necessària relació entre la primera part (*Definicions i valoracions*), el segon apartat (*Context Històric*) i la tercera secció (*Ideologia i pràctica literària*).

Així, els primers disset capítols acaren, d'una banda, el lector amb la crisi finisecular espanyola, la guerra europea i la voluntat de poder a redòs d'un nou projecte alternatiu al regeneracionisme del noranta-vuit castellà. Noucentisme i *Regeneracionismo* eren contraris. El símil aportat per Murgades és ben clar: mediterraneïtat *versus páramo de Castilla* –el capítol *Noucentisme: Estat i Estat d'una nació* explica el rerefons polític d'una nova política cultural. I és, alhora, un botó de mostra pel que fa a la projecció de situacions presents: «[el catalanisme modernitzador de la Lliga mostrava] la infructuositat de tota empresa modernitzadora d'Espanya engedades des de Catalunya» (p.140).

La tercera part, on s'introdueixen valors noucentistes com classicisme, afaïçonats pel racionalisme burgès (p. 37) –valors que havien d'esdevenir els ressorts culturals, ideològics per definir i controlar la realitat– mostra com la finalitat noucentista (amagogia) comporta l'assoliment de l'objectiu polític de reforma social i estatista –de l'elevació (p. 249). El relat –la concepció del món– analògic havia de possibilitar la legitimació d'una política –l'assoliment de poder. Per a què servia si no la pràctica literària? L'ordre social havia de conjuminar amb un ordre estètic. Vet ací, el sentit, més que justificat, del racionalisme noucentista.

Racionalisme i poder. El poder pratià jugava en una doble dimensió: interna (un estat-regional) i externa (un estat espanyol de nova planta o la reforma de les seves estructures): la ideologia (analogia) de la política (amagogia). Així, els capítols tretzè, catorzè, setzè i dissetè aprofundeixen en la relació entre norma i narrativa. El tercer bloc, comptat i debatut, aporta el sistema d'idees sobre les quals recolza el noucentisme i, sobretot, una obra de govern mancomunat. No hi havia Eugeni d'Ors sense Prat de la Riba.

Les tres primeres seccions, que interaccionen, contenen la lògica interna d'un moviment intel·lectual-polític. S'entén que aquest bastís un nou bagatge a partir de la relectura del moviment renaixentista i del modernista. El quart bloc hi és dedicat. No és que el model de la burgesia catalanista (un projecte de burgesia nacional?) obviés la tradició cultural prèvia: en feia una interpretació selectiva dels aspectes a preservar. Murgades hi aporta casos contrastius com el de Jacint Verdaguer, del qual hom podia minoritzar-ne la narrativa, concebuda fora dels marges programàtics del noucents. Ara bé, els noucentistes no van renunciar a una canonització

conciliatòria (pp. 369) en termes de país. El funcionalisme aplicat a un referent del vuitcents servia per a prescindir del cànon literari, però no del cànon patriòtic. L'imaginari verdaguerià, esdevingut popular, havia hegemonitzat moralment una multitud–mercat imprescindible a la cultura noucentista.

Fins ací el nucli dur del volum, orientat a historitzar una ideologia i a establir-ne els criteris ordenadors que arbitraran l'acció civil.

La darrera part de l'estudi és dedicada a l'antinoucentisme. Com indica l'autor, el prefix 'anti' anuncia que no és tracta d'una alternativa al Noucentisme: els antinoucentistes representen una crítica, no pas general, a l'analogia modelada pels intel·lectuals professionals a l'entorn de la Lliga Regionalista. L'espectre polític que hi era representat anava dels comunistes (Jaume Miravittles, BOC), socialistes de la USC (Ignasi Armengou a la *Justícia Social*), surrealistes (Dalí) a la diàspora –els *Quaderns de l'Exili* (pp. 499-500).

Els *Quaderns*, fundats per Raimon Galí, Joan Sales, Josep M. Ametlla i Ferran de Pol, exemplificaven una útil dissecció política del Noucentisme –i no tan sols adreçada a la diàspora: Prat de la Riba i la seva obra política, sí; aparat estètic, no. I sí, en conseqüència, a Verdaguer –i a la Renaixença. Amb tot, caldria demanar a Murgades com és que equipara l'equip de *Quaderns* amb el radicalisme nacionalista petitburgès (p. 500) quan sembla que es tractava més d'una proposta de reorientació nacional de concentració –pensant en el Principat– que no pas d'un radicalisme de classe. Potser així es pugui comprendre el perquè d'una posteritat [mitjan anys quaranta] (p. 500).

Escrits sobre el Noucentisme, un esplèndid llibre d'història, suposa un avenç historiogràfic reflectit en quaranta anys de recerca de l'autor: incorpora les recerques més significatives que han anat delimitant la dinàmica del moviment i dialoga amb el lector quant a la versemblança present d'algunes propostes noucentistes –el Noucentisme com a temps obert.